

Riigikogu maaelukomisjoni istungi protokoll nr 172

Tallinn, Toompea ja videosild

Teisipäev, 20. oktoober 2026

Algus 14.00, lõpp 15.46

Juhataja: Urmas Kruuse (esimees)

Protokollija: Jaanika Lokk (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Anti Allas, Maido Ruusmann, Andrus Seeme, Kalev Stoicescu

Komisjoni ametnikud: Marin Daniel (nõunik-sekretariaadijuhataja), Merle Kruusimägi (nõunik)

Puudus: Siim Pohlak

Kutsutud: Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi toiduohutuse osakonna nõunik Külli Johanson ning põllumajanduspoliitika osakonna toidu müügiedendamise valdkonna juht Kerli Nõges; Kliimaministeeriumi kliima ja keskkonnahoidliku majanduse osakonna nõunik Karen Silts (1. päevakorrapunkt); Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi planeeringute asekanstler Ivan Sergejev; Kliimaministeeriumi keskkonnakorralduse ja kiirguse osakonna juhataja Birgit Parmas; Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi biomajanduse asekanstler Madis Pärtel; Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja põllumajanduspoliitika juht Ants-Hannes Viira (2. päevakorrapunkt); Riigikogu infonõunik Maiki Vaikla (1.–3. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Avaliku sektori toidu- ja toitlustushangete keskkonnahoidlike kriteeriumide rakendusuuringu tulemuste tutvustamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud planeerimisseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse (strateegiliste investeeringute ekspressrada) eelnõu (906 SE) arutelu
3. Info ja muud küsimused

1. Avaliku sektori toidu- ja toitlustushangete keskkonnahoidlike kriteeriumide rakendusuuringu tulemuste tutvustamine

Urmas Kruuse juhatas sisse päevakorrapunkti arutelu ning andis uuringu tutvustamiseks sõna külalistele.

Karen Silts andis ülevaate avaliku sektori toidu- ja toitlustushangete keskkonnahoidlike kriteeriumide rakendusuuringust ja selle tulemustest (lisa 1). Ta selgitas rakendusuuringu ajendeid. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (REM) koostas 2024. aasta mais

memorandumi eesmärgiga suurendada kohaliku ja mahetoidu osakaalu avaliku sektori asutustes. Samuti seati eesmärgiks vähendada toidujäätmete teket ja kujundada väiksema keskkonnamõjuga toidusüsteem. Memorandumi ühe otsustuspunktina sätestati, et alates 2027. aasta jaanuarist kehtestatakse keskkonnaministri määrusega nr 35 toidule ja toitlustusteenusele uued kohustuslikud ja soovituslikud keskkonnahoidlikud kriteeriumid. Kriteeriumide väljatöötamiseks oli vaja läbi viia rakendusuuring, et kaardistada Eesti turu tegelik olukord ning hinnata praegust ja mõne aasta pärast saavutatavat võimekust. Selleks korraldas REM hanke, mille tulemusena koostas SEI Tallinn koostöös Eesti Maaülikooliga rakendusuuringu. Uuringu käigus valmis keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumide mudel koos analüütilise aruandega. Kriteeriumid/tingimused ei ole kõigile ühesugused, vaid on kohandatud sihtrühmade kaupa. Lisaks hinnati kriteeriumide mudeli sotsiaalset ja majanduslikku mõju ning tehti turuanalüüs. Kolmandaks kirjeldati toidu ja toitlustusteenuse kriteeriumidele vastavuse kontrollpõhimõtteid, mis toetavad hangete praktilist elluviimist.

Kalev Stoicescu küsis, kas uuring puudutab ka koolitoitu ja sellega seotud koolitoidukava.

Karen Silts selgitas, et haridusasutustele makstava toetuse eest (1 euro lapse kohta) vastutab Haridus- ja Teadusministeerium, koolitoidukava eest aga Sotsiaalministeerium. Seega käsitletakse koolitoidukava eraldi.

Urmas Kruuse lisas, et uuring puudutab eelkõige avalikku sektorit ja riigihankeid. Üks eesmärk on suurendada kodumaise ja lähedal toodetud toidu kasutamist riigihangetes.

Karen Silts andis ülevaate rakendusuuringu sihtrühmadest ja ülesehitusest (lisa 1). Ta märkis, et uuring keskendub eelkõige koolieelsetele lasteasutustele, üldharidus- ja kutsekoolidele, tervishoiu- ja hoolekandetasutustele, kinnipidamisasutustele, kaitseväele ning teistele avaliku sektori asutustele. Kõneleja rõhutas, et kõigile sihtrühmadele ei kavandata ühesugust lahendust, vaid kriteeriumid kohandatakse iga sektori vajadustele. Uuringu ülesehitus jagunes kaheks. Esmalt koostati taustaanalüüs ja esialgne kriteeriumide mudel. Seejärel katsetati mudelit. Esimesed piloot Hanked ebaõnnestusid ja kriteeriume tuli muuta. Nüüdseks on hanked uuesti korraldatud ja hankelepingud sõlmitud.

Urmas Kruuse küsis, kas päritolukohast 350 kilomeetri nõue kehtib kõigi toidugruppide kohta.

Karen Silts vastas, et nõue kehtib valitud toidugruppidele.

Urmas Kruuse küsis, kas rakendusuuringus selgitati välja ka HoReCa sektori turumaht. Tema sõnul on turumahu teadmine oluline, et hinnata, milliseid kriteeriume peaks rakendama.

Karen Silts selgitas, et uuringu üks põhieesmärke oli teha toidugruppide kaupa kindlaks, kui suur osa avaliku sektori hangetes kasutatavatest toiduainetest pärineb Eestist, Euroopa Liidust ja kolmandatest riikidest. Kahjuks ei õnnestunud seda välja selgitada, sest avaliku sektori hangetes ei ole neid andmeid seni kogutud. See on oluline kitsaskoht. Tema hinnangul tuleks riigihangete registri kaudu hakata riigi tasandil seirama, kust pärinevad riigihangetega ostetavad toiduained ja esmane tooraine.

Kalev Stoicescu pidas oluliseks, et tootele oleks märgitud selle valmistamisel kasutatud toorme päritolu.

Karen Silts tutvustas uuringu metoodikat ning turu- ja isevarustatuse analüüsi peamisi järeldusi (lisa 1). Eesti toidutootmise tarnevõime on tugev piima-, teravilja- ja veisekasvatusektoris, kuid piiratum munade (u 54%), linnuliha (58%) ja sealihaga (72%) puhul. Ta märkis, et muna-, linnu- ja sealihatoodete piiratud tarnevõimet käsitlevad andmed pärinevad 2024. aastast, kuid 2026. aasta andmete põhjal on sealihaga isevarustatuse tase vaid 40%.

Urmas Kruuse rõhutas, et uuringu tutvustamisel tuleks kasutada värskemaid andmeid. Vastasel juhul võivad vananenud ja tegelikelt näitajatest oluliselt erinevad andmed avalikkust eksitada ning seada kahtluse alla uuringus esitatud teabe usaldusväärsuse.

Karen Silts jätkas ettekandega. Ta märkis, et suurimad puudujäägid esinevad köögiviljade (29%) ning puuviljade ja marjade (8%) sektoris.

Urmas Kruuse küsis, mida tähendab väide, et mahetoodete kõrge üleriigiline nõue on realistlik eeskätt veiseliha ja teatavate teraviljatoodete puhul.

Karen Silts vastas, et kui määrus kehtestatakse 2027. aastal ja seda hakatakse rakendada 2028. aastal, saaksid haridusasutused esialgu kohustuslikus korras rakendada 20% nõuet. Sellises mahus suudaks riik eri mahetooterühmade toorainevajaduse kodumaise toodanguga katta. Kõrgema määra kehtestamisel suureneks import, mis ei toetaks Eesti tootjate võimekust ega kasvataks sisemajanduse koguprodukti, vaid suunaks raha välismaistele ettevõtjatele.

Urmas Kruuse küsis, kas käimasolevas mahetoidu pilootprojektis on miinimumnõue samuti 20%. Ta juhtis tähelepanu, et pilootprojekt ja uuringu analüüs peaksid olema omavahel kooskõlas.

Kalev Stoicescu märkis, et maaelukomisjon sai eelmisel nädalal ülevaate Euroopa Kontrollikoja eriraportist „Tootjaorganisatsioonid puu- ja köögiviljasektoris: potentsiaalselt viljakas pinnas konkurentsivõime parandamiseks“. Ta küsis, millised on Eesti isevarustatuse pikaajalised trendid, nt piima, teravilja, liha, köögiviljade, puuviljade ja marjade puhul. REMi esindajad lubasid vastavad andmed komisjoni liikmetele saata.

Karen Silts jätkas ettekandega. Ta märkis, et väiketootjate turulepääsu parandamiseks soovitatakse jagada hanked osadeks, lubada ühispakkumusi ja kaasata rohkem hulгимüüjaid. Eduka hanke eelduseks on õiglane, turutasemele vastav hind, mis võimaldab tootjatel ja tarnijatel täita lepingutingimusi kvaliteedis järeleandmisi tegemata. Kõneleja märkis, et raamlepingu sõlmimine ei ole alati otstarbekas ning paindlikum lahendus võiks olla dünaamiline hankesüsteem. See võimaldaks nii hankijal kui ka pakkujal osaleda vastavalt sellele, millist tooterühma on pakkujal konkreetsel ajal võimalik tarnida, ning vähendaks väikepakkujate riske.

Urmas Kruuse märkis, et üldjuhul võidavad hanked suurettevõtted. Kui hanketingimustes ei nõuta lähipiirkonnast pärit tooraine kasutamist, puudub ettevõtetel ajend seda hankida. Kui tingimused tulevikus muutuvad, võib ettevõtetel tekkida suurem huvi kohaliku tooraine vastu ning tootjatel ajend koostööd teha. Kõige olulisem tegur on turg, mida saab muu hulgas mõjutada kohaliku omavalitsuse koolilõuna hinnapoliitika kaudu.

Karen Silts jätkas ettekandega ning tutvustas keskkonnahoidlike kriteeriumide mudelit (lisa 1). Ta märkis, et keskkonnahoidlike kriteeriumide mudel koosneb 47 kriteeriumist ning selles on seitse sihtrühma, kellele kohalduvad kohustuslikud ja soovituslikud hankekriteeriumid. Rakendamine toimub kahes etapis: esimene etapp algab 2028. aastal ning ambitsioonikamad nõuded jõustuvad 2030. aastal.

Karen Silts tutvustas eksperdi hinnangute ja piloteerimise põhjal enim toetust saanud kriteeriume ning 2027. ja 2030. aastaks kavandatavaid muudatusi. Kriteeriumid peavad toetama taimse toidu osakaalu suurendamist, toidujäätmete mõõtmist ja vähendamist, puu- ja köögiviljavaliku mitmekesistamist, mahetooraine kasutamist, puuriknade munade (kood 3) vältimist ning kestlikku kalandust.

Urmas Kruuse küsis, kas uuringus käsitleti käimasolevate pilootprojektide raames toidujäätmete vähendamise andmeid ja kriteeriume. Ta märkis, et kui lapsevanemad peavad tasuma osa koolitoidu maksumusest, väheneb ka toidu raiskamine.

Karen Silts vastas, et toidujäätmete mõõtmise ja vähendamise lahendusi on katsetatud muu hulgas projektis SchoolFood4Change.

Kalev Stoicescu küsis, kui suur on toidu ülejääk ja kuidas toidujäätmeid käideldakse.

Urmas Kruuse märkis, et ligikaudu kolmandik toidust läheb raisku ning kõige rohkem toidujäätmeid tekib kodumajapidamistes.

Karen Silts selgitas, et juba toodetud toit tuleks kasutada eelkõige inimtoiduks. Kui seda pole võimalik teha, siis tuleks seda kasutada nt loomasöödaks. Alles viimases etapis tuleks toidujäätmetest toota energiat (biogaasi).

Urmes Kruuse küsis, miks ei ole eksperdihinnangus sõnaselgelt nimetatud Eestis toodetud tooraine kasutamist.

Karen Silts vastas, et Euroopa Liidu ühtse turu põhimõtete tõttu ei saa riigihangetes nõuda kodumaist või üksnes Eestis toodetud kaupa, kuna see oleks vastuolus riigihangete õigusraamistikuga. Kriteeriume saab siiski kujundada viisil, mis võimaldab hankida kohalikku toodangut.

Karen Silts märkis, et esimesed kohustuslikud nõuded rakenduvad 2027. aastal: vähemalt 20% mahetoorainet, arvestades sihttrühma eripära; taimne põhitoit vähemalt kord nädalas; biojätmete liigiti kogumine; toidujätmete mõõtmine; keskkonnahoidlikud pakendid ja tooraine päritolu läbipaistvus. Üleminekuaeg on kuni 12 kuud. 2030. aastal rakenduvad ambitsioonikamad nõuded, mis keskenduvad eelkõige marjade ja puuviljade, köögi- ja kaunviljade ning piima-, teravilja- ja veiselihatoodete lühikesele tarneteekonnale. Enne nõuete rakendamist tuleb luua ühtne arvestus- ja kontrollisüsteem.

Urmes Kruuse uuris 450-kilomeetrise tarneperimeetri kohta.

Karen Silts tõi näiteks, et PRIA meetmetes kasutatakse 300-kilomeetrist perimeetrit.

Kerli Nõges selgitas, et ÜPP-s määratletakse lühikest tarneahelat teisiti kui uuringus. ÜPP-s on lühike tarneahel selline, kus põllumajandustootja ja lõpptarbija vahel võib olla üks vahendaja. Seega turustab tootja oma kaupa lõpptarbijale ise või ühe vahendaja (talupood, hulgiladu) kaudu. ÜPP-s on määratletud ka kohaliku turu mõiste, mille puhul on Euroopa Komisjoni soovituslik vahemaa põllumajandusettevõttest üldjuhul kuni 100 kilomeetrit. Eesti on põhjendanud suurema vahemaa vajadust hajaasustusega. Erinevates meetmetes on seetõttu lubatud 300- või 350-kilomeetrine vahemaa.

Urmes Kruuse küsis, miks on perimeetri kriteeriumid erinevad. Ta märkis, et ÜPP lähtub võimalikult lühikesest tarneahelast ja kõige rohkem ühest vahendajast, kuid uuringus ei ole seda põhimõtet samal viisil käsitletud.

Karen Silts selgitas, et 450-kilomeetrine kriteerium kujunes turuosaliste ja tootjatega peetud arutelude tulemusel. Näiteks ei võimaldaks 350-kilomeetrine perimeeter tarnida Saaremaalt mahepiima Narva kooli. Rakendusmudel is kavandatud kuni 450-kilomeetrist maanteeveo teekonda on võimalik kontrollida e-veoselehtede põhjal. Selline kriteerium ei nõua otseselt kohalikku päritolu ega ole vastuolus riigihangete seadusega. Ta nõustus, et pakkumusi saaksid esitada ka Soome ja Läti ettevõtjad.

Kalev Stoicescu märkis, et vahemaapiirang peaks võimaldama käsitleda Eestit ühe tervikliku piirkonnana.

Kerli Nõges selgitas, et uuringu eesmärk oli leida õiguspäraseid võimalusi kohaliku toidu eeliste toetamiseks ning lühikesest tarneteekonna kriteerium võiks olla üks võimalik lahendus. Euroopa Liidu ühisturu põhimõtete tõttu ei saa riigihangetes seada kohaliku toodangu eelistamist otseseks kriteeriumiks, kuid lubatud on arvestada lühikest veoteekonda. Samas tekib küsimus, millisest etapist alates tuleks vahemaad mõõta. Köögiviljade puhul võiks seda teha põllumajandusettevõttest, piimatoodete puhul aga töötlemiskohast kuni tarbimiskohani. Ta nentis, et tarneteekonna jälgimine algtootmisest tarbimiskohani on halduskoormav.

Karen Silts lisas, et kuni 450-kilomeetrine tarneteekond on praegu peamine lahendus. Teine võimalus on kasutada riiklikke kvaliteedikavasid, kuid täna on need välja töötatud üksnes veise- ja lambalihale.

Urmes Kruuse leidis, et kui soovitakse hankida kohalikku ja kvaliteetset toorainet, eriti loomset valku, on kvaliteedikavade kasutamine hindamiskriteeriumina vältimatu. Üksnes vahemaapiiranguga ei ole seda eesmärki võimalik saavutada. Kui oleks teada, et alates 2030. aastast muutuvad kvaliteedikavad kohustuslikuks või annavad hankes eelise, motiveeriks see

ka välja töötama uusi kavasid. Tema hinnangul ei oleks välismaistel tootjatel Eesti väikese turu tõttu tõenäoliselt huvi Eesti riikliku kvaliteedikavaga liituda.

Karen Silts nõustus ning märkis, et rakendusuringu kohaselt tuleks olemasolevaid kvaliteedikavasid hangetes väärtustada lisa- või väärtuspunktidega. Erialaliidud ja tootjad peaksid kvaliteedikavade süsteemi reformima, et uusi kavasid saaks kiiremini välja töötada. Ta tõi näiteks Läti, kus hankekriteeriumid on üles ehitatud kvaliteedikavadele.

Kerli Nõges lisas, et kvaliteedikavade alusel saab anda lisapunkte või nõuda, et kindel osa ostetavast lihast vastaks riiklikult tunnustatud või Euroopa Liidu kvaliteedikavale. Sellisel juhul saavad osaleda ka teiste liikmesriikide kavadega liitunud pakkujad. Seega ei taga kriteerium üksnes kohaliku toodangu hankimist, kuid võimaldab eelistada kvaliteetsemat toodet. Ta lisas, et riigihangete tingimusi ei saa piirata üksnes Eesti kvaliteedikavadega. Kui hankes nõutakse riiklikult tunnustatud kvaliteedikavale vastamist, tuleb aktsepteerida nii Eesti kui ka teiste liikmesriikide samaväärseid kvaliteedikavasid. Ühise põllumajanduspoliitika alusel toetatavad kvaliteedikavad on tehnilistest normidest teavitatud ning peavad olema avatud ka teiste riikide tootjatele.

Maido Ruusmann küsis, millel põhineb lühikese tarneteekonna 450-kilomeetrine piir ja kas on hinnatud selle võimalikku mõju. Ta soovis teada, kui suur osa tarbitavatest toiduainetest imporditakse väljastpoolt Eestit.

Karen Silts vastas, et 450 kilomeetrit arvestatakse tellija asukohast. Avalike hankelepingutega seotud toidu päritolu kohta andmed puuduvad. Kriteeriumi rakendamisel peaksid tootlusteenu osutajad hankima kindlates toidugruppides tooraine kuni 450 kilomeetri kauguselt, mis suurendaks kohaliku tooraine osakaalu avaliku sektori hangetes.

Maido Ruusmann küsis, kas 450-kilomeetrine piir tuleneb mõnest õigusaktist.

Karen Silts vastas, et piir määrati rakendusuringu käigus, lähtudes vajadusest võimaldada tooraine tarnimist Eesti eri piirkondade vahel.

Maido Ruusmann küsis, kas seda võiks Euroopa Liidu õiguse tähenduses käsitada turu piiramisena.

Urmas Kruuse leidis, et seda ei saa käsitleda turu moonutusena, sest näiteks Valgast arvestatav 450-kilomeetrine raadius ulatub ka Lätti.

Karen Silts selgitas, et tegemist on lühikese tarneteekonna kriteeriumiga, mitte nõudega hankida tingimata Eesti tootjalt.

Anti Allas küsis, kuidas lühikest tarneteekonda määratletakse ja kontrollitakse. Kas loom peab olema kasvatatud 450 kilomeetri raadiuses või piisab sellest, et toode on selles raadiuses pakendatud?

Karen Silts vastas, et 450 kilomeetrit arvestatakse tooraine päritolukohast ehk esmatootja asukohast ning kriteerium puudutab eelkõige piima ja veiseliha. Sellega soovitakse välistada olukord, kus näiteks Poolast pärit tooraine pakendatakse Eestis ja seda käsitatakse Eesti toorainena.

Kerli Nõges lisas, et teatavate tooterühmade puhul on päritolu jälgimine esmatootmise kohast keeruline. Näiteks piimatoodete puhul oleks vahemaad võimalik arvestada töötlemiskohast. Üksikute farmideni ulatuv jälgimine tekitaks suure halduskoormuse. Euroopa Komisjon toetab lühikesi tarneahelaid. Kuna suurem tarneperimeeter võimaldab kasutada ka naaberriikide toodangut, on tegemist Euroopa Liidu õigusega kooskõlas oleva vahendiga.

Anti Allas küsis, kuidas välistatakse olukord, kus 450 kilomeetri raadiuses tegutsev Poola või Leedu ettevõtte kasutab nt Hispaaniast imporditud liha.

Karen Silts täpsustas, et vahemaapiirangut kohaldatakse veiseliha, mitte veiselihatoodetele. Kriteerium puudutab tooraine hanket ning poolfabrikaadid on haridusasutuste hangetest üldjuhul juba välja jäetud.

Karen Silts andis ülevaate peamistest väljakutsetest ja kitsaskohtadest (lisa 1). Need on mahetoodangu piiratud kättesaadavus, kohaliku tooraine kõrgem hind ning lühikese tarneteekonna tõendamise keerukus. Mudeli rakendamine suurendab halduskoormust ja eeldab lisarahastust. Suurim rakenduslik väljakutse on lühikese tarneteekonna kontrollimehhanismi loomine. Kõneleja tutvustas mudeli võimalikku mõju Eesti põllumajandusele, toidutootjatele, toitlustajatele ja avaliku sektori kuludele ning andis ülevaate soovitud riigile ja kohalikele omavalitsustele.

Kalev Stoicescu pidas oluliseks tasakaalu seatud eesmärkide ja nende täitmisega kaasneva halduskoormuse vahel. Ta märkis, et eesmärk on toetada Eesti toidutootjaid ja suurendada nende toodangu kasutamist ning edendada tervislikumat toitumist. Ta küsis, kas eesmärgid on veel.

Karen Silts vastas, et samuti soovitakse muuta toit keskkonnahoidlikumaks.

Karen Silts jätkas ettekannet ning rõhutas, et kriteeriumide pakett peaks suurendama nõudlust mahetoodangu ning köögi- ja puuviljade järele, mille puhul on Eesti isevarustatuse tase täna madal. Kuni 450-kilomeetrise tarneteekonna kriteerium aitaks kujundada stabiilset nõudlust kohalike tootjate toodangu järele. Kvaliteedikavade alusel toodetud kaupadele tekiks täiendav turuväljund ning tootjatel oleks stiimul kavadega liituda. Kriteeriumide eesmärk on parandada ka väiketootjate võimalusi hangetes osaleda. Toitlustajatele kaasneksid tõendamise-, mõõtmise-, aruandlus- ja kontrollkohustus ning vajadus menüüsid kohandada. Suureneks taimsete roogade osakaal. Need muudatused ei ole üldiste eesmärkide saavutamise seisukohalt ülemäära keerulised. Kõneleja nentis, et mahe- ja kohaliku tooraine suurem kasutamine võib esialgu hinda tõsta, kuid nõudluse ja pakkumise kriitilise mahu saavutamisel peaks hind stabiliseeruma. Lühikese tarneteekonna rakendamiseks oleks vaja lisavahendit, mis võimaldaks tooraine liikumist paremini jälgida. Väiksematele asutustele võib kaasneda täiendav halduskoormus. Avaliku toitlustamise eelarvet tuleks suurendada. Turuosalisi tuleb aegsasti teavitada 2027. ja 2030. aastaks kavandatud nõuetest, et turg jõuaks muudatusteks valmistuda. Kavas on koostada hankijatele ja pakkujatele praktilised juhendmaterjalid. Uuringus tõstatas ka loomade veoaja kontrollimise küsimus, s.t realiseerimisele veetava looma teekond ei tohiks ületada kaheksat tundi.

Urmas Kruuse märkis, et loomade veoga seonduv on Euroopa Liidus arutusel. Kriteeriumide kehtestamisel tuleb tagada selle kooskõla kehtivate loomaveonõuetega.

Urmas Kruuse tänas külalisi rakendusuuringust ülevaate andmise eest ja tunnustas tehtud tööd. Ta rõhutas, et esmalt tuleb välja selgitada turu suurus ja maht, et hinnata, kas meetmete rakendamisega kaasnev halduskoormus ja muud kulud on eesmärkidega proportsionaalsed. Uuringus käsitletakse mahetoodangut kohaliku toodangu osana, kuid neid tuleks käsitleda eraldi. Mahetoidu kasutamist võiks toetada sihtotstarbeliste meetmetega ning kohustusliku mahekriteeriumi kehtestamine vajab täiendavat arutelu. Esmatähtis on kohaliku tooraine kasutamine, mille üks osa võib olla mahetoodang. Keskne roll on hankeid korraldavatel kohalikel omavalitsustel. Ühiskond vajab laiemat arutelu selle üle, milline peaks olema koolilõuna kogumaksumus ja millist kvaliteeti saab selle eest pakkuda. Täiendava riskina tõi ta esile tarnevõime. Kui hankemahud on väikesed või eksport on tootjatele tulusam, ei pruugi hankijad saada kriteeriumidele vastavat toorainet. Tööstuste ja tehaste tarneahelad on rahvusvahelised ning tootmise, ekspordi ja töötlemise korraldus võib mõjutada kodumaise tooraine kättesaadavust. Ta tundis huvi rakendusuuringu ajakava vastu ning küsis, millal lõppraport vastu võetakse ja kas raportis esitatud kriteeriumid muutuvad pärast vastuvõtmist siduvaks või jätkub nende üle arutelu ja neid saab veel muuta.

Karen Silts vastas, et tegemist on rakendusuuringuga ning mudelis esitatud kriteeriumid ei ole lõplikud. Ta nõustus, et osa neist võib olla liiga ambitsioonikad. Määruse kriteeriumide väljatöötamisel tuleb pidada läbirääkimisi tootjate ja erialaliitudega, et hinnata nende tegelikku võimekust. Samuti on vaja täiendavalt analüüsida avaliku sektori hangete turumahtu.

2. Vabariigi Valitsuse algatatud planeerimiseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse (strateegiliste investeeringute ekspressrada) eelnõu (906 SE) arutelu

Urmas Kruuse juhatas sisse päevakorrapunkti arutelu. Ta märkis, et Riigikogu menetluses on Vabariigi Valitsuse algatatud planeerimiseaduse ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (906 SE), mida menetleb juhtivkomisjonina majanduskomisjon. Komisjon soovib teada, miks on ekspressraja eelnõust välja jäetud primaar- ehk põllumajandussektor. Ta andis sõna Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi esindajale.

Ivan Sergejev andis ülevaate Vabariigi Valitsuse algatatud planeerimiseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse (strateegiliste investeeringute ekspressrada) eelnõust (906 SE). Ta märkis, et strateegiliste investeeringute ekspressraja kaudu soovitakse soodustada suurte investeeringute toomist Eestisse. Põhirõhk on töötleva tööstusel. Kavandatav investeeringu alammäär on 0,1% Eesti SKPst ehk ligikaudu 40 mln eurot. Eelnõuga nähakse ette kaks menetlusrada: riigi ja kohaliku omavalitsuse tasandil. Projekti vastavust strateegiliselt olulise investeeringu tingimustele hindab MKM koos hindamiskomisjoniga. Strateegiliselt olulise investeeringu staatuse saanud projektile võib ehitusõiguse anda riigi eriplaneeringu detailse lahenduse või kohaliku omavalitsuse projekteerimistingimustega. Projekteerimistingimuste menetlus kestab ligikaudu 120 päeva ning kohalikul omavalitsusel on nende menetlemisel kaalutlusõigus. Kui objekt ei sobi kehtivate planeeringutega või kohalik omavalitsus ei saa või ei soovi projekti menetleda, saab riik appi tulla ja koostada riigi eriplaneeringu. See menetlus kestab eeldatavasti umbes aasta. Pärast ehitusõiguse andmist tuleb tavapärasel korras taotleda ehitusluba ja muud vajalikud load. Ekspressraja eelnõu ei näe ette keskkonnalubade menetluse lühendamist. Keskkonnateemadega seotud muudatus seisneb selles, et keskkonnamõju hindamist saab alustada enne planeerimismenetlust või sellega samal ajal.

Urmas Kruuse märkis, et toidutööstust ja põllumajanduse primaarsektorit tuleks käsitleda ühe tervikuna, s.t tööstuse ja tootmise investeeringud on omavahel seotud. Ta palus Kliimaministeriumi esindajal anda ülevaade veisekasvatuse kompleksloa nõude kavandavatest muudatustest.

Birgit Parmas märkis, et lähinädalatel arutab valitsus tööstusheite seaduse eelnõu, millega võetakse üle tööstusheite direktiiv. Kuna nimetatud direktiiv ei hõlma veisekasvatust, tehakse ettepanek vabastada veisekasvatuse kompleksloa kohustusest. Uute veisekasvatusrajatiste puhul piisaks edaspidi keskkonnaloast, mille menetlus kestab u 30 päeva. Ka Riigikogu menetluses oleva keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse eelnõu kohaselt ei oleks keskkonnamõju hindamine veisekasvatuse puhul enam kohustuslik. Keskkonnaluba saab taotleda paralleelselt ehitusloa, detailplaneeringu või muu ehitusõiguse menetlusega, kuid see väljastatakse pärast planeeringu kehtestamist või ehitusloa andmist. Ekspressraja raames saab menetlusi viia läbi paralleelselt.

Urmas Kruuse küsis, kas sarnaseid muudatusi kavandatakse ka teistes loomakasvatusektorites.

Birgit Parmas vastas, et tööstusheite seadus sisaldab ka sigade ja lindude kasvatamist käsitlevaid sätteid. Sea- ja linnukasvatuse jääd tööstusheite direktiivi kohaldamisalasse, kuid direktiiv võimaldab loobuda kohustuslikust kompleksloast ning minna järk-järgult üle keskkonnalubadele. Euroopa Liidus kehtestatakse ühtsed käitamisreeglid, mida peavad järgima teatud suurusega sea- ja linnukasvatustetevõtted. Üleminek toimub järk-järgult.

Urmas Kruuse märkis, et eesmärk on leida mõistlik tasakaal bürokraatia ja keskkonnakaitse vahel. Keskkonnakaitse on oluline, kuid riske saab hinnata olemasolevate teadmiste põhjal täna kiiremini.

Birgit Parmas nõustus eelkõnelejaga. Tegemist on menetluste lihtsustamisega, mille käigus säilivad üldised keskkonnakaitse põhimõtted.

Urmas Kruuse andis sõna Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja (EPKK) esindajale.

Ants-Hannes Viira andis ülevaate EPKK seisukohast eelnõu kohta (lisa 2). Ta märkis, et EPKK tegi juba tänavu kevadel ettepaneku lisada ekspressraja eelnõusse põllumajandustootmine. Ettepanek lähtus kavandatavast riigiplaanist ning valitsuse otsusest suunata põllumajandus- ja toidusektori investeeringuteks 546 mln eurot. Sarnaselt kaitsetööstusele tehtud erandiga võiks kaaluda toidujulgeolekut parandavate investeeringute puhul madalamat lävendit. Kõneleja tõi näiteid põllumajandusinvesteeringute mahust. Põllumajanduse ning toidu- ja julgeolekut parandavad projektid võivad ulatuda ekspressraja kriteeriumidele vastavasse suurusjärku. Näiteks 4000 loomakohaga piimafarm maksab praeguste hindade juures ligikaudu 40 mln eurot. Kui sellele lisada 15–20 mln eurot maksev biogaasijaam, kujuneb koguinvesteeringuks umbes 50–60 mln eurot. Biogaasijaam toodab biometaanit ja digestaadipõhist väetist, mis vähendab sõltuvust mineraalväetiste impordist. Aastatel 2028–2034 võiks Eestis valmida umbes viis sellist kompleksi. Ühe emisefarmi rajamine maksab ligikaudu 15 mln eurot. Linnukasvatustes ulatub aretusfarmi ja haudejaama investeering umbes 20 mln euron. Puurivabale munatootmisele üleminekul maksaks 240 tuhat munakanaga farm ligikaudu 15–20 mln eurot. Järgmisel finantsperioodil võib Eestisse tulla kuni 10 sellist investeeringut. Ettevõtjate hinnangul oleks suureks abiks, kui planeerimise ja investeeringutega seotud menetlused muutuksid kiiremaks. Ta avaldas lootust, et ekspressraja käivitamisel leiab riik võimaluse suurendada ka rahalisi vahendeid. Kui 50 mln euro suurune investeering viibib aasta, kasvab selle maksumus 2-protsendilise inflatsiooni korral umbes miljoni euro võrra. Ekspressraja loomine ja töös hoidmine on riigile tasuv investeering.

Urmas Kruuse märkis, et EPKK esindaja poolt esitatud projektide puhul on tegemist strateegiliste investeeringutega. Projektid aitavad maandada riske, suurendada toiduga isearustatust ning viia sektori tehnoloogia ja konkurentsivõime uuele tasemele.

Ivan Sergejev küsis, kui suur osa põllumajandussektori arendusprojektidest vajab planeeringu koostamist.

Ants-Hannes Viira ei osanud küsimusele vastata. Ta märkis, et menetluse käik sõltub konkreetsest omavalitsusest. Mõnikord võib põhjuseks olla ka kartus kohalike elanike vastuseisu ees. Tema sõnul võiksid protsessid lihtsustuda, kui riik peab teatavaid investeeringuid strateegiliselt olulisteks.

Ivan Sergejev palus EPKK ja REMi esindajatel saata andmed selle kohta, kui paljude põllumajandussektori arendusprojektide puhul on viimase kümne aasta jooksul tulnud koostada planeering. Ta selgitas, et planeerimiseaduse kohaselt tuleb planeering koostada eelkõige linnades, alevites ja alevikes. Põllumajanduskompleksid rajatakse tavaliselt neist väljapoole ning seetõttu ei ole planeeringut üldjuhul vaja. Kuna ekspressrada on mõeldud just planeeringumenetluse kiirendamiseks ega hõlma näiteks keskkonnalubasid või muid menetlusi, tuleb esmalt välja selgitada, kas ja mil määral vajavad põllumajandussektori projektid ekspressrada.

Urmas Kruuse oli seisukohal, et perspektiivis ei tohi põllumajandussektorit ekspressrajast välistada. Ta küsis, mida muudaks põllumajandussektori lisamine ekspressrajale.

Ivan Sergejev vastas, et selle kohta puuduvad praegu andmed. Tema teada ei ole põllumajanduse arendusprojektide puhul tavaliselt planeeringut vaja, mistõttu on keeruline mõista, millist probleemi soovitakse lahendada. Kohalike omavalitsuste või elanike vastuseisu esineb eri liiki projektide puhul.

Maido Ruusmann märkis, et ekspressrada on planeerimismenetluse tööriist, mis aitab uusi investeeringuid kiiremini ellu viia. Ta küsis, kas ekspressrada on seotud ka investeeringutoetustega ning kas eesmärk on luua investorile terviklahendus.

Ivan Sergejev vastas, et ekspressrada ei ole investeeringutoetustega otseselt seotud. Ekspressrajale pääsemine ei tähenda automaatselt rahalise toetuse saamist. Strateegilise investeeringu kavandaja pöördub tavaliselt otse majandus- ja tööstusministri poole või siseneb protsessi Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse (EIS) kaudu. MKM ja EIS hindavad

koostöös, milline tervikpakett võiks investorile sobida. See võib hõlmata toetusmeetmeid, sobiva tööstusala leidmist, ekspressraja kvalifitseerumise hindamist või klastriga liitumise tuge. EIS saab muu hulgas kasutada tööstusala kaardirakendust, et leida investori vajadustele vastav asukoht. Pärast esmast hindamist liigutakse sobivate lahendustega edasi. MKM ja EIS püüavad investori vajadusi käsitleda tervikuna.

Urmas Kruuse küsis, kas ekspressraja puhul on rõhk välisinvesteeringutel.

Ivan Sergejev vastas, et meetme loomise üks peamisi põhjuseid oli välisinvesteeringute Eestisse toomine, kuid eesmärk on soodustada nii Eesti kui ka väliskapitali investeeringuid.

Madis Pärtel lisas, et toidujulgeolekut toetatakse suuresti riigiplaani kaudu. Valitsus on juba otsustanud eraldada toidusektori investeeringuteks märkimisväärseid vahendeid. Riigi ülesanne on luua võimalikult soodne raamistik, et ettevõtjad saaksid oma ideid ellu viia ning vajalikud menetlused ei venitaks investeeringuid põhjendamatult pikaks. Ühtegi sektorit ei tohiks ekspressrajalt välistada.

Ivan Sergejev rõhutas, et kõigepealt tuleb määratleda probleem, mida soovitakse lahendada. Ekspressrada loodi konkreetse probleemi lahendamiseks ja kindla eesmärgi saavutamiseks. Enne meetme täiendamist tuleb hinnata, kas kavandatavad muudatused aitavad tegelikku probleemi lahendada. Kui probleem asub mujal, ei ole muudatustest abi.

Urmas Kruuse tegi ettepaneku saata maaelukomisjoni nimel majanduskomisjonile kiri palvega lisada põllumajandussektor ekspressraja eelnõusse.

Komisjoni liikmed nõustusi ettepanekuga.

3. Info ja muud küsimused

Infot ja muid küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Urmas Kruuse
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Jaanika Lokk
protokollija